

Tsiviilkriisi ja riigikaitse seadus: sotsiaalvaldkond

Hanna Vseviov

Sõmeru, 8. mai 2024

SOTSIAALMINISTEERIUM

Sotsiaalkaitse kriisivalmiduse tervikpilt - 2024

- **Tsiviilkriisi- ja riigikaitse seaduse eelnõu + SOM eriseadused (RK, SOM)**
 - Riigi ja KOV rollid sotsiaalkaitstes, sh püsivad kriisiülesanded
 - Sotsiaalteenuste nõuete ja hüvitiste maksmise erisused eri kriisides
- **Riigikaitse tegevuskava (KAM)**
 - Sotsiaalvaldkonna riigikaitse ülesannete täpsustamine ja riigikaitse ohustsenaariumidele reageerimise plaan
- **Vältimatu sotsiaalabi riigipoolse toe kava (SOM)**
 - Vastutuse, tegevuste ja õiguslike muudatuste kokkuleppimine
 - SKA kriisiplaan riigiteenuste tagamiseks
- **Vaimse tervise ja psühhosotsiaalne tugi (SOM)**
 - Teenuste miinimumpakett, põhimõtted ja rollid
- **Ulatusliku evakuatsiooni protsess ja vastutus**
 - Hoolekandeesutuste evakuatsioon (SOM, SIM)
 - Evakuatsioonist väljumine (RK)
- **Sularahaga arveldamine kriisiolukorras (RAM/Eesti Pank)**
- **Elanikkonnakaitse reserv (SIM)**
 - Tugi riigikaitse ülesannete jms toetamiseks

TsiRK - peamised muutused

- Esmakordselt määratletakse KOV ja riigi roll sotsiaalkaitse tagamisel nii kriisideks valmistumisel kui nende lahendamisel
- Sotsiaalvaldkonnas ei saa olema elutähtsaid teenuseid, kuid määratakse püsivad kriisiülesanded
- Lisaks püsivatele kriisiülesannetele on kriisijuhil õigus anda osapooltele ka ühekordseid kriisiülesandeid
- KOV ülesanded on välja toodud TsiRKis, kuid riigil täiendavalt VV tasandi määruses (koostamisel)
- Esmakordselt tekib võimalus sotsiaalteenustele esitatavaid nõudeid jm reegleid kriisiajal leevendada
- Praktilise valmisoleku loomisel on võtmetähtsusega KOV kriisiplaanid ja nende raames sõlmitud eelkokkulepped

KOV püsivad kriisiülesanded

Kohaliku omavalitsuse üksuse püsivad kriisiülesanded:

- 1) kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil evakuatsioonikohtade määramine ja kasutusele võtmine, kohaliku omavalitsuse üksuse haldusterritooriumil viibivate isikute **ulatuslikule evakuatsioonile kaasaaitamine**, teise kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumilt **evakueeritud isikute vastuvõtmisele kaasaaitamine** ja evakueeritud isikutele **evakuatsioonikohas vähemalt toidu ja joogivee võimaldamine**;
- 2) **koduteenuse** korraldamine;
- 3) väljaspool kodu **üldhooldusteenuse** korraldamine;
- 4) **asendushooldusteenuse** korraldamine;
- 5) **turvakoduteenuse** korraldamine;
- 6) **vältimatu sotsiaalabi tagamine**;
- 7) **toimetulekutoetuse** maksmine;
- 8) **lapsehoiuteenus**,
- 9) **alus- ja põhihariduse ja keskkhariduse** kättesaadavuse tagamine;
- 10) **abivajavate ja hädaohus olevate laste**, sh perekonnast eraldatud või kriisiolukorra tõttu perekonnast lahutatud **laste abistamine**;
- 11) oma territooriumil viibivate isikute kriisiolukorras **teavitamise** tagamine.

Kriisiplaanide koostamisel tuleb läbi mõelda kõigi eelmainitud teenuste toimimine!

Riigi (SKA) ülesanded

- SKA nõustab KOVe kriisiplaanide koostamisel ja kooskõlastab need sotsiaalteenuste ja -toetuste osas.
- SKA täiendavad kriisiülesanded, sh võtmeteenused määratletakse VV määrusega.
- SKA võtmeteenused:
 - Pensionid ja hüvitised
 - Psühhosotsiaalne abi kriisis
 - Rahvusvahelise kaitse taotleja majutuskeskuse teenus
 - Saatjata alaealise välismaalase, inimkaubanduse või seksuaalkuriteo lapsohvri vastuvõtu, majutamise ja heaolu korraldamise teenus
 - Erihoolekandeteenused
 - Kinnise lasteasutuse teenus
 - Abitelefonid (nt lasteabi)
- SKA koostab teenuste toimepidevuseplaanid ja tagab teenuste jätkumise.

Hüvitised ja toetused

Erakorralise või sõjaseisukorra ajal võib VV **vähendada rahaliste hüvitiste** suurust või **peatada** nende maksmise:

- **Asendussissetulekuid** (pension, vanemahüvitis, töötuskindlustushüvitis, erinevad töövõimetushüvitised) saab VV vähendada ainult miinimumpalgani
- **Toimetulekutoetust** VV ei saa vähendada, maksmise erisused reguleeritakse sotsiaalhoolekande seaduses, sh toetuse maksmine sularahas
- **Teisi hüvitisi** võib vähendada või nende maksmine peatada

Eriseaduste muudatused

- **Muudatused puudutavad 9 eriseadust.**
- Seotud ennekõike **erakorralise ja sõjaseisukorraga.**
- Peamised muudatused hõlmavad:
 - **Teenusstandardite langetamist** (sh töötajate-klientide suhtarv, haridusnõuded, tervisekaitsenõuded jms)
 - **Tegevuslubade** nõuete, taotlemise ja pikendamise tähtaegade leevendamist
 - **Menetlustähtaegade pikendamist** teenuste määramisel, suunamisotsuste väljastamine

SHS: Laste hoolekanne (1)

Turvakoduteenuse muudatused:

- Kriisiolukorras, mis mõjutab oluliselt turvakoduteenuse osutamist ja kaks aastat pärast sõjaseisukorra lõppemist võib teenust osutada isik, kellel ei ole täidetud haridus- ja täienduskoolituse nõue.

Lapsehoiuteenuse muudatused:

- Eriolukorra, erakorralise seisukorra ja sõjaseisukorra ajal kui see on vältimatult vajalik teenuse osutamiseks **võib** teenusel olla piirarvust rohkem lapsi.
- Kui lapsehoiuteenust osutatakse eluruumis, mis ei ole lapsehoiuteenust saava lapse eluruum, **ei pea kooselav isik esitama nakkushaiguste tõendit.**
- Kriisiolukorras, mis mõjutab oluliselt lapsehoiuteenuse osutamist ja kaks aastat pärast sõjaseisukorra lõppemist võib lapsehoidja puhul loobuda kutsest, haridusnõudest, lastega töötamise kogemusest ja esmaabikoolituse nõudest.

SHS: Laste hoolekanne (2)

Asendushooldusteenuse muudatused:

Erakorralises seisukorras ja sõjaseisukorras:

- Võib vanema nõusolekul osutada teenust **rohkem kui 90 päeva** kui see on põhjendatud ning lapse huvides;
- Ja kaks aastat pärast selle lõppemist **võib teha erisuse laste piirarvust teenusel**. Samuti ei rakendada SKA kooskõlastust sel ajal;
- **Loobutakse piirangust, mis ei luba osutada koos turvakoduteenust ja asendushooldusteenust;**
- Kriisiolukorras, mis mõjutab oluliselt asendushooldusteenuse osutamist, ja kaks aastat pärast sõjaseisukorra lõppemist **võib loobuda teenust vahetult osutava isiku puhul haridusnõudest, lapsega töötamise kogemusest ja täienduskoolituse nõudest**, samuti loobutakse kooselava isiku puhul (kui teenust osutatakse isiku eluruumides) **nakkushaiguste tõendist;**
- Kui see on asendushooldusteenuse osutamise jätkamiseks vältimatult vajalik, võib **jätta täitmata perevanema lepingule sätestatud minimaalse ja maksimaalse tööaja nõuded.**

Määrused: Laste hoolekanne (3)

Muudetakse ruumi- ja toitlustamisnõudeid:

- Sotsiaalministri 12.03.2007 määrust nr 28 „Tervisekaitsenõuded lapsehoiuteenusele“
- Sotsiaalministri 09.01.2001 määrust nr 4 „Laste hoolekandetasutuste tervisekaitsenõuded“
- Sotsiaalministri 20.07.2007 määrust nr 59 „Tervisekaitsesnõuded asendushooldusteenusele pere- ja asenduskodus“

Reguleeritakse:

Eriolukorra, erakorralise seisukorra ja sõjaseisukorra ajal:

- Võib kohaldamata jätta nimetatud määruste nõuded;
- Tuleb **tagada vastavalt võimalustele ohutu, tervist toetav ja hügieeniline keskkond;**
- Toitlustamisel tuleb tagada eale ja tervises seisundile vastav **regulaarne toitumine**, mis katab lapsele **vajaliku toiduenergia- ja toitainete vajaduse**. Samuti peab lapsele olema kättesaadav veeseaduse alusel kehtestatud nõuetele vastav **joogivesi**.

LasteKS: abivajavate laste kaitse

Abivajavate ja hädaohus olevate laste abistamine ehk **lastekaitsetöö on KOVi püsiv kriisiülesanne**, mis peab jätkuma **viimase võimaluseni**.

- Kriisiolukorras, mis mõjutab oluliselt lastekaitsetööd KOVis, **hindab** lastekaitsetöötaja lapse abivajadust seaduse alusel, **lähtudes nendest meetmetest, mida on** kriisiolukorraga kaasnevaid asjaolusid arvestades **võimalik lapsele kohaldada**;
- **Kehtestatakse erand lastega töötamiseks ehk kui kriisiolukorra tõttu** ei ole võimalik kontrollida isikul lapsega töötamise piirangute puudumist, aga isiku töölevõtmisega **viivitamine takistaks otseselt kriisiolukorra lahendamist** või inimeste elu ja tervise kaitsmist vahetu ohu korral, võib töölevõtmisel või tegevusloa väljastamisel tugineda isiku kirjalikule kinnitusele piirangute puudumise kohta.
- **Seadusele vastav kontroll tuleb teha viivitamata pärast takistavate asjaolude äralangemist või vahetu ohu tõrjumist.**

SHS: toimetulekutoetus

- Kui sõjaolukorra ajal ei ole võimalik maksta toimetulekutoetust toetuse taotlejale kolme tööpäeva jooksul otsuse tegemise päevast arvates vastavalt sotsiaalseadustiku üldosa seaduse § 28 lõikele 3 nimetatud **arvelduskontole**, tagab toetuse väljamaksmise käesoleva seadusega kehtestatud ulatuses, tingimustel ja korras **toetuse määranud KOV üksus isikule sularahas** mõistliku aja jooksul kui olukord seda vähegi võimaldab, teavitades toetuse maksmisest ka toetuse saajat;
- Kriisiolukorras, kus ei ole võimalik toimetulekutoetust maksta isikute pangakontodele, võib kohaliku omavalistuse üksus **toimetulekutoetuse maksmisel sularahas, määrata ja maksta taotlejale toetust täis summas eurodes**, kasutades 0-i ja 5-ga lõppevaid summasid, ümmardades toetuse suurust inimese kasuks;
- Kriisiolukorras KOV üksuse territooriumil toimuva **ulatusliku evakuatsiooni korral võetakse toetuse määramisel** evakuatsioonikohas viibivate **isikute eluasemekulusid toimetulekutoetuse arvestamisel arvesse selle eluaseme osas, kus toimetulekutoetuse taotleja alaliselt elab** ja mis ei pruugi asuda selle kohaliku omavalitsuse üksuse haldusterritooriumil, kust toetust taotletakse. Taotleda tuleb evakuatsioonikoha KOVlt.

SHS: KOV sotsiaaltöö

KOV üksuse **sotsiaaltöötajale** esitatavate **nõuete leevendamine**

Erakorralise või sõjaseisukorra ajal:

- **KOVil** on õigus **ajutiselt** nimetada **sotsiaaltöötajana ametisse isik**, kes on vähemalt **keskharidusega** täieliku teovõimega EV kodanik ja kes valdab eesti keelt. Tal ei pea olema kutsehariduse alusel väljaantud sotsiaaltöötaja kutset või riiklikult tunnustatud kõrgharidust sotsiaaltöös või sellele vastavat kvalifikatsiooni;
- KOVil tuleb isikule **tagada** KOV üksuse poolt korraldatava abi rakendamise osas **vajalik tööalane juhendamine**;
- Sellist töötajat saab rakendada kuni **kaks aastat** pärast erakorralise või sõjaseisukorra lõppemist;

SHS: üldhooldusteenus

Erakorralise ja sõjaseisukorra ajal:

- **Väljaspool kodu** osutatavat üldhooldusteenust võib **hooldustöötajana** osutada ka isik, kes on täisealine, teovõimeline ja kellel ei ole ettevalmistusnõuded täidetud
- **Talle peab olema** tagatud juhendamine teise nõuetele vastava hooldustöötaja poolt
- Sellist töötajat saab rakendada kuni **kaks aastat** pärast seisukorra lõppemist
- **SKAle ei tule esitada infot tööle võetud haridusnõuete vastavuse kohta.**

SHS: tegevusload

Tegevusloa andmine ja teavitamiskohustus kriisiolukorras (hõlmab nii KOV kui riigi korraldatavaid sotsiaalteenuseid)

- Kriisiolukorras võib SKA lisada tegevusloale **kõrvaltingimusena** tegevusloa **tähtaja** kriisiolukorra ajaks;
- Kui kriisiolukorras on sotsiaalteenuse osutajal vaja jätkata sotsiaalteenuse osutamist kehtivas tegevusloas märgitud tegevuskohast **erinevas tegevuskohas** või **suuremale isikute arvule**, on ta sellest **kohustatud teavitama** SKAd (tegevust võib jätkata SKA nõusolekul);
- Pärast kriisiolukorra lõppemist antakse tegevusluba taotlevale teenuseosutajale **90-päevane üleminekuaeg** kehtiva tegevusloata tegutsemiseks ehk ajaks kuni SKA viib läbi tegevusloa väljastamise menetlust;
- **Erakorralise ja sõjaseisukorra ajal** ei kohaldata käesoleva seaduse praegu sätestatud **tegevusloa nõuet** ning sotsiaalteenuse osutajal tuleb enne teenuste osutamise alustamist **esitada** SKAle **teade** teenuse osutamise kohta.

SHS: Erihoolekanne

Nõuded töötajate ettevalmistusele:

- Eriolukorra ajal, kui see on vältimatult vajalik erihoolekandeteenuse osutamise jätkamiseks, võib lisaks isikutele erihoolekandeteenust vahetult osutada ka füüsiline isik, kes on teovõimeline, kellel on vähemalt **põhiharidus ja kellele on tagatud juhendamine** nõuetele vastava isiku poolt;
- Erakorralise või sõjaseisukorra ajal ja **kaks aastat** pärast sõjaseisukorra lõppemist, kui see on vältimatult vajalik erihoolekandeteenuse osutamise jätkamiseks, võib isikutele erihoolekandeteenust vahetult osutada ka füüsiline isik, kes on täisealine ja **teovõimeline** ning kellele on tagatud **juhendamine** pädeva isiku poolt;

Tähtajad:

- Sõjaseisukorra ajal lõpetab teenuseosutaja majutamisega erihoolekandeteenuse osutamise suunamisotsuse alusel, kui isik ei kasuta teenust kauem kui 14 päeva, välja arvatud statsionaarse tervishoiuteenuse osutamise korral. (Tavaolukorras lõpetatakse teenuse osutamine juhul, kui isik ei kasuta teenust kauem kui kaks kuud järjest.)
- Eriolukorra, erakorralise või sõjaseisukorra ajal pikenevad seaduses sätestatud teenusele jõudmise tähtajad 14 päevani- SKA tasub teenuseosutajale kuni 14 päeva eest, mil inimene ei ole veel teenusele jõudnud. (Tavaolukorras tuleb teenusele jõuda 3- 10 päeva jooksul.)
- Eriolukorra, erakorralise või sõjaseisukorra ajal võib SKA valdkonna eest vastutava **ministri ettepanekul pikendada erihoolekandeteenuse osutamise suunamisotsuse tähtaega** kuni eriolukorrast, erakorralisest või sõjaseisukorrast tingitud ümberkorralduse vajaduse äralangemiseni.

SHS ja PISTS: sotsiaalne rehabilitatsioon ja abivahendid

Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus

Eriolukorras, erakorralises seisukorras ja sõjaseisukorras:

- **Vajadus kriisiolukorras pöörduda teenuse osutaja poole pikema aja jooksul kui 60 kalendripäeva,** muudetakse kehtivat sõnastust: *Eriolukorra, erakorralise või sõjaseisukorra ajal peatub käesoleva seaduse § 64 lõikes 5 sätestatud tähtaja kulgemine;*
- Vajadusel võib kriisiolukorras sotsiaalse rehabilitatsiooni eest **tasu maksmise kohustuse ülevõtmise tähtaega** kuni ümberkorralduse vajaduse äralangemiseni **pikendada** sotsiaalkaitse ministri ettepanekul.

Abivahenditeenus

- Tasu maksmise kohustuse ülevõtmise täpsemad detailid kajastatakse SKA ja abivahendi müüja/üürija omavahelises lepingus.

OAS: Ohvriabi

- Eriolukorra, erakorralise või sõjaseisukorra ajal **võib** SKA ohvriabiteenuste korraldamisel **ajutiselt teha erandeid** teenuste sisu osas, kui see on vältimatult vajalik kriisiolukorraga kaasnevate erandlike asjaolude tõttu
- **Ohvriabiteenuseid** pakutakse kriisides senikaua, kui see on võimalik. **Osade teenuste** (naiste tugikeskuste teenuse, seksuaalvägivalla kriisiabi) **jätkamine sõltub teenuseosutaja võimekusest ja ka prioriteetidest**. Nt seksuaalvägivalla kriisiabi teenust pakuvad haiglad, mis suuremahulistes kriisides täidavad ülesandeid prioriteetsuse järjekorras
- Ohvriabiseaduses sätestatud **psühholoogiline abi kriisides** on oluline kriisiülesanne, mille osutamist **peatada ei tohi**.

SÜS, PHS jt: hüvitised

- **Perioodiliselt makstavaid hüvitisi** võib haldusorgan andmete puudumisel maksta isikule viimaste teadaolevate andmete alusel.
- Hüvitiste maksmise peatamisel võib peatada ka **hüvitiste määramise**. Hüvitiste määramise peatamisel võib haldusorgan peatada uute taotluste vastuvõtmise, taotluste vastuvõtmise peatamisel peatub ka seaduses sätestatud taotluste esitamise tähtaeg.
- **Hüvitiste andjal tekib õigus laiendada** seaduses sätestatud rahalise hüvitise **riigi kulul koju** kandmise isikute ringi (SÜS)
- **Riigist ajutiselt eemal viibiv isik loetakse Eesti elanikuks** (SÜS)
- Hüvitise andja võib anda sama hüvitise osas hüvitise andmise või hüvitise andmisest keeldumise haldusakti **korraga mitmele hüvitise saamise õigust omavale isikule** (SÜS)
- VV saab kehtestada täitemenetlusaegse ja pankrotimenetlusaegse elatisabi suuruse, mida makstakse võlgniku makstud elatisest sõltumata (PHS)

Täna kuulamast!

<https://eelroud.valitsus.ee/main/mount/docList/1aa012e5-f11b-4ef3-b9bc-d18f5f02559b>

Tõnu Tunnel

The Chinese use two brush strokes to write the word 'crisis.' One brush stroke stands for danger; the other for opportunity. In a crisis, be aware of the danger--but recognize the opportunity.

— *John F. Kennedy* —

AZ QUOTES

SOTSIAALMINISTEERIUM